

Prezentazzjoni lill-Kumitat Permanenti għall-Affarijiet ta' Għawdex

Daniel Borg

It-Tnejn 20 ta' Ġunju 2022

L-ewwel nett xtaqt niringrazzjakhom tal-istedina. Jien nañseb li d-diskussjoni li qed issir illum hi waħda importanti. L-aċċessibiltà f'kull forma tagħha hija kruċjali għal Għawdex, u għalhekk kwalsiasi diskussjoni fuq dan l-argument għandha dejjem tiġi faċilitata. U għalhekk nañseb li d-diskussjoni dwar dan is-suġġett f'dan il-mument hi waħda propizja u f'waqtha. Għalkemm il-laqgħa tal-lum qed tiffoka fuq il-*fast ferry*, irridu nifhmu li kull forma ta' aċċessibiltà li tgħin lil Għawdex għandha tiġi faċilitata. Għawdex bħala gżira reġjun jiddependi kompletament fuq l-aċċessibiltà biex jimxi 'il quddiem.

Ħadd ma jista' jiċċad li dan kien servizz kien '*game changer*' fil-qasam tal-aċċessibiltà'. Prattikament hekk kif muri f'din l-*islide* għandha tlett servizzi li qed jaħdmu ma' xulxin: *electric bus*, il-*fast ferry*, u l-*lift* (liema servizz hu nkluż fil-prezz tal-biljett). Imma hu mportanti li nifhmu kif żviluppa dan is-servizz minn meta ġie ntrodott fl-1 ta' Ġunju 2021. U hawnhekk se nuri l-istatistika b'mod grafiku hekk kif ippublikata mill-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika, l-ewwel dwar in-numru ta' vjaġġi f'kull *quarter*, u n-numru ta' passiġġiera, u hekk naraw li l-andament kemm fin-numru ta' vjaġġi u passiġġiera huwa konsistenti, bl-ikbar numru jintlaħaq fi *quarter 3*, u minn hemm l'hinn jibda jonqos. Għamilt ukoll analiżi xahar b'xahar, kemm fin-numru ta' vjaġġi, u kif ukoll fuq in-numru ta' passiġġiera. U hawnhekk naraw li filwaqt li n-numru ta' vjaġġi kien kwazi l-istess bejn Lulju, Awwissu u Settembru, huwa biss f' Awwissu u Settembru li rajna *peak* ta' passiġġieri.

Imma hawnhekk huwa mportanti li wieħed jagħmel ċerti kunsiderazzjonijiet, fosthom li meta dan is-servizz ġie mniedi kien perijodu fejn it-turiżmu barrani lejn Għawdex kien f'punt baxx ħafna, jew kważi ineżistenti, u li wkoll ħafna xogħol kien qed isir b'mod remot. Għalkemm Għawdex kien qed igawdi miż-żidiet fis-suq tat-turiżmu domestiku.

Issa xtaqt nagħmel ftit kunsiderazzjonijiet fuq is-servizz u hawnhekk minbarra li qed nuri lill-kumitat it-*timetables* taż-żewġ operaturi f' Ġunju 2021, għamilt ukoll eżercizzju bit-*timetable* integrata kemm dik ta' matul il-ġimgħa, kif ukoll dik ta' matul tmien il-ġimgħa, minħabba li f'dak iż-żmien kellek skedi differenti kemm għal matul il-ġimgħa, kif ukoll għal tmien il-ġimgħa. Fl-*islide* li jmiss qed nuri l-iskeda tal-lum. X'hin inqabblu l-iskeda ta' matul il-ġimgħa mal-iskeda kif nafuha llum qed naraw li l-livell ta' servizz naqas bi tmien vjaġġi, filwaqt li f'ta' tmien il-ġimgħa is-servizz naqas bi tnax il-vjaġġ.

Żvilupp ieħor negattiv kien li filwaqt li għal ħafna żmien is-servizz kien integrat ma' *Tal-Linja Card*, dan m'għadux iktar. Ta' min jirrimarka hawnhekk li f'dan is-servizz rajna għall-ewwel darba kif numru ta' servizzi jistgħu jiġu ntegrati flimkien, u issa qed naraw kif erġajna morna pass lura meta tneħħiet il-faċilita li wieħed iħallas b'dan il-mod. Żvilupp pożittiv minn naħa l-oħra kien li l-biljetti taż-żewġ operaturi issa jistgħu jinqatgħu *one way*.

U għalhekk tajjeb li nagħmlu xi kunsiderazzjonijiet. Meta s-servizz telaq inizjalment kien ambjent ferm kompetitiv. Kien qed ikollok vjaġġi ġieli anke kull nofs siegħa. Jidher biċ-ċar li f'dak l-istadju ż-żewġ operaturi kienu qed jikkanibilizzaw lil xulxin. Kien jidher biċ-ċar li l-

operaturi kellhom problemi b'din l-iskeda, anke biex jidhlu fil-port tal-iMgarr f'ċertu partijiet tal-ġurnata meta wieħed jikkunsidra il-limitazzjoniet li għandu dan l-istess port. Waqt li l-kompetitivita hija tajba, issa għandna sitwazzjoni kompletament opposta, fejn għandna żewġ operaturi li sabu ftehim fuq l-iskeda. Kważi nistgħu ngħidu li morna minn sitwazzjoni ta' kompetizzjoni estrema għal sistema ta' kwazi 'monopolju'. U din mhix sitwazzjoni aċċettabli għax hekk il-livell ta' servizz qed jiġi ddetat minn naħa waħda biss.

Sfortunatanment graw ħafna affarijiet matul din is-sena li ma għenux biex is-servizz jitpoġġa fuq bażi soda. L-ewwel waħda hi li t-*timetable* ma kienetx konsistenti, il-frekwenza naqset b'mod sinifikanti, u hemm *gaps* fis-servizz li mhux dejjem ipoġġik f'sitwazzjoni li tkun tista' tuża s-servizz b'mod li tkun tixtieq. Qed naraw ukoll li l-iskeda mhux qed tiżdied għall-eżiġenzi tan-nies. Hekk kif l-attivitajiet kulturali f'Malta u Għawdex qed jiżdiedu, l-aħħar servizz mill-Imgarr jitleq fit-20:15, u mill-Belt fid-21:15. Nifhem li din tkun hekk fix-Xitwa, imma fis-Sajf?

Kif jista' jintervjeni l-Gvern? Il-Gvern jista' joħroġ tender, taħt *public service obligation* biex jimla dawn il-*gaps*, imma dawn iridu jiġu kkalkulati f'sitwazzjoni normali fuq medda ta' żmien. U hawnhekk ma nifhimx lill-operaturi li kienu kuraġġjużi biex idahhlu dawn is-servizzi f'sitwazzjoni diffiċli ħafna, imma ma jridux idahhluhom issa. U tajjeb li dan il-Kumitat jeżamina dak li qed jimpedihom. Kif inhu s-servizz bħalissa ma jistax iħalli profitt għax kif qiegħed strutturat qed iwaqqaf numru ta' nies milli jużawh. U għalhekk ikun diffiċli kemm għall-Gvern u anke għal dan il-Kumitat biex janalizza fejn huma l-problemi ta' dan is-servizz, jekk l-operaturi stess mhux qed jagħmlu l-almu tagħhom biex dan is-servizz ikompli jikber. f'sitwazzjoni li issa qed tinnormalizza ruħha

Huwa mportanti wkoll li matul is-sena meta s-servizz jieqaf ikun hemm *buses* diretti għall-Belt li jisostitwuh, u dawn jidhlu b'mod awtomatiku meta jieqaf il-fast ferry. Huwa mportanti li tikber il-fiducia f'dan is-servizz. Huwa servizz tajjeb, imma biex jimxi l-quddiem irid ikun hemm diskussjoni serja u trasparenti, miż-żewġ naħat, kemm minn naħa tal-Gvern u kemm tal-operaturi. Ma jistax wieħed jitellem li s-servizz mhux sostenibbli, meta dan ħadem fi żmien diffiċli ħafna, u issa qed jitnaqqas hekk kif is-sitwazzjoni wara l-pandemija tal-COVID-19 qed tiġi għan-normal.

Jekk se tingħata xi għajnuna din se tkun qed tingħata a bażi ta' mudell ekonomiku, għax hekk jirrikjedi l-*State Aid Framework*. Imma bħalissa is-servizz qed jiġi ħaddem b'ċertu limitazzjonijiet li qed iwaqqaf milli dan ikun sostenibbli b'mod ekonomiku. Jekk eventwalment jingħata kumpens dan irid ikun wieħed xieraq u adegwat, b'iktar servizzi jingħataw matul il-ġurnata u anke bil-lejl, speċjalment fix-xhur tas-Sajf. Imma jekk l-operaturi stess jillimitaw il-potenzjal tiegħu, is-sostenibbiltà tas-servizz qatt ma tista' tiġi kkalkulata.

L-aċċessibiltà kif għidt fil-bidu tibqa' punt kruċjali għal Għawdex. Għalhekk huwa mportanti li dan il-Kumitat fil-ħidma tiegħu beda fuq din it-tema. Punt li xtaqt nagħmel qabel nagħlaq hi li forma ta' aċċessibiltà ma teskludix lil oħra. Għandna nkomplu naħdmu biex Għawdex ikun aċċessibli b'kull mod, bil-baħar, bl-ajru, u anke eventwalment bil-permanent link.

Bħala Kamra konna għidna li l-mod kompetitiv li bih il-Gvern fetah is-suq għen biex jibda jiġi offrut is-servizz. Imma issa għandna sitwazzjoni fejn jidher biċ-ċar li trid tidhol xi forma ta' regolamentazzjoni jew mekkaniżmu biex nassiguraw li dan is-servizz jibqa' sostenibbli. Ma nistgħux nirriskjaw li nitilfuh mill-ġdid. Imma t-trasparenza u r-rieda t-tajba minn naħa tal-operaturi trid tkun ukoll biex tiġi assigurata sitwazzjoni ġusta għal kulhadd.

Grazzi tal-attenzjoni tagħkhom.
